

НОВА МОДЕЛЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Людмила С. Шевченко
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна
shevchenko_ls@ukr.net

Більшість проектів реформування вищої освіти в Україні, розроблених після ухвалення Закону України «Про вищу освіту» (2014), стосувалися переважно вдосконалення державного фінансування. Перший реальний крок до нової моделі економічної діяльності закладів вищої освіти (ЗВО) був зроблений наприкінці 2017 р. у «Концепції реформування економічної діяльності у сфері вищої освіти України».

Головна новація Концепції полягає у визнанні за університетами можливості генерувати власні (позабюджетні) доходи, для чого передбачено:

1) зміну правового статусу державного ЗВО на неприбутковий ЗВО. Відповідно до СНР 2008 (п. 4.8), неприбуткові організації створюються з метою виробництва товарів і послуг, але їх статус не дозволяє їм бути джерелом доходу, прибутку або іншої фінансової вигоди для одиниць, які їх засновують, контролюють або фінансують. Тобто будь-який можливий дохід (прибуток), який ЗВО отримує в результаті виробничої діяльності, повністю залишається у його розпорядженні;

2) надання ЗВО права господарського відання замість права оперативного управління їхнім майном, що розширює майнові права ЗВО;

3) запровадження моделі фінансового менеджменту, спрямованої на постійний пошук додаткових, насамперед приватних, джерел інвестування університету. Як свідчить досвід закордонних країн, ідеться про залучення коштів приватних осіб шляхом: встановлення плати за навчання; формування підприємницьких університетів, які здатні комерціалізувати результати своєї наукової діяльності та засновувати інноваційні компанії; одержання доходів від власної статутної, у тому числі непрофільної, діяльності (від депозитів, інвестицій, послуг кампусу); використання грантів, позик, що повертаються умовно, механізмів гарантій, страхування та пайової участі; довгострокового залучення фінансових пожертвувань від випускників, індивідуальних і корпоративних донорів із метою створення ендавментів; випуску облігацій тощо.

Для окремих ЗВО приватні джерела фінансування можуть стати значними й дати можливість стабільного розвитку. Проте в цьому є й численні пастки: зростання частки приватних джерел фінансування закордонними вченими трактується як приватизація університетів. Зрозуміло, що це не означає перехід державних ЗВО у приватну (акціонерну) власність. Такі процеси дуже критично сприймаються громадськістю. Так, у 2009 р. уряд Фінляндії пропонував закон

про приватизацію державних університетів, проте до цього часу вища освіта країни таких змін не зазнала. У Казахстані можливість приватизації державних ЗВО була передбачена в урядовому плані приватизації на 2014-2016 рр. Однак опоненти слушно вказували на значні ризики таких перетворень, і від акціонування ЗВО відмовилися.

Утім, і наслідки приватного фінансування університетів можуть виявитися не менш болісними, адже відбувається трансформація вищої освіти з переважно суспільного в переважно приватне благо. Змінюються: місія й цілі університету, відносини власності, джерела доходу, форми контролю з боку держави (уряду) та норми управління (Johnstone, 2000). Власники капіталів, які фінансують вищу освіту, не можуть не впливати на систему навчання, наукові дослідження та їх практичне впровадження. Найбільші проблеми виникають, коли великі корпорації, купуючи наукові розробки університетських учених, починають використовувати дослідників у власних інтересах, контролювати їх працю. Внутрішня культура університетів змінюється в бік посилення дисциплінарних технік. Згортається колегіальне самоврядування, натомість зростає рівень бюрократизації управління. Серед викладачів тепер лідирують ті, хто в будь-який спосіб залучає до університету нових платоспроможних студентів, мобілізує кошти приватних донорів, здобуває престижні премії, має публікації у визнаних міжнародних виданнях, патенти тощо.

Не випадково у закордонних країнах починають піднімати питання про деприватизацію університетів. Українським ЗВО слід вивчити досвід Польщі, де система вищої освіти пройшла кілька кардинальних етапів свого розвитку на національному рівні: повністю публічна (суспільна) система вищої освіти за комуністичного режиму (1945-1989 рр.); подвійна (змішана) публічно-приватна система вищої освіти, але з домінуванням публічної освіти за часткою студентів і престижем (1990-2005 рр.); процеси деприватизації у перехідний період, коли приватний сектор і приватне фінансування відігравали дедалі меншу роль (2006-2016 рр.); деприватизована система з незначною роллю приватного сектору (з кількістю студентів не більше 10%) і домінуванням держави та державного фінансування (2017-2025 рр. і далі) (Kwiek, 2017).

Література

1. Johnstone, D. B. (2000). Privatization in and of Higher Education in the US. Retrieved from <http://gseweb.gse.buffalo.edu/fas/Johnston/privatization.html>.
2. Kwiek, M. (2017). De-privatization in higher education: a conceptual approach. Higher Education. Vol. 74, 2, 259-281. Retrieved from <https://link.springer.com/article/10.1007/s10734-016-0047-3>.

PROBLEMS AND PROSPECTS
OF TERRITORIES' SOCIO-ECONOMIC
DEVELOPMENT

Conference Proceedings of
the 7th International Scientific Conference
April 4 – 7, 2018

Opole 2018

The Academy of Management and Administration in Opole (Poland)
Berdyansk State Pedagogical University (Ukraine)
Donbas State Pedagogical University (Ukraine)
Institute for the Study of Spatial Development (Ukraine)
Katowice School of Technology (Poland)
National University of Civil Protection of Ukraine (Ukraine)
School of Economics and Management in Public Administration in Bratislava (Slovakia)
University of Economics in Bratislava (Slovakia)
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (Ukraine)

Інститут
дослідження
просторового
розвитку

PROBLEMS AND PROSPECTS OF TERRITORIES' SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT

Conference Proceedings of the 7th International Scientific Conference

April 4 – 7, 2018

Opole, Poland

ISBN 978 – 83 – 62683 – 25 – 3

Conference Proceedings of the 7th International Scientific Conference *Problems and Prospects of Territories' Socio-Economic Development* (April 4 – 7, 2018, Opole, Poland). The Academy of Management and Administration in Opole, 2018; ISBN 978-83-62683-25-3; pp. 345, illus., tabs., bibls.

Reviewers:

Marian Ciepaj – D.Sc, Professor, Head of the Department of Law and Administration, the Academy of Management and Administration in Opole (Poland)

Pavlo Zakharchenko – D.Sc, Professor, Head of the Department of Finance and Credit, Berdyansk State Pedagogical University (Ukraine).

Editorial Office:

Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu

45-085 Polska, Opole, ul. Niedziałkowskiego 18

tel. 77 402-19-00/01

E-mail: info@poczta.wszia.opole.pl

Publishing House:

© Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu

45-085 Polska, Opole, ul. Niedziałkowskiego 18

tel. 77 402-19-00/01

The conference proceedings of the 7th International Scientific Conference *Problems and Prospects of Territories' Socio-Economic Development* includes modern theories, their practical aspects, tools for analyzing and managing complex socio-economic, educational and medical problems of society development, as well as new research directions are presented. Grounded systematic methodological concept and design principles of socio-economic, educational and medical research, taking into account the features of social determinants in constructing models of social systems at various levels, the purpose of which is to substantially increase the efficiency of such systems. Separate attention is paid to the study of the educational and medical, financial and economic instruments of society's development in the spatial coordinate system.

Authors are responsible for content of the materials.

PROGRAM COMMITTEE

- Ihor Bohdanov** – DSc in Education, Professor, Rector of Berdyansk State Pedagogical University, Berdyansk (Ukraine)
- Viera Cibáková** – CSc, Professor, Ing., Rector of School of Economics and Management in Public Administration in Bratislava (Slovakia)
- Marian Duczmal** – prof. zw. dr hab., Rector of the Academy of Management and Administration in Opole (Poland)
- Andrzej Grzybowski** – prof. WST dr inż. arch., Rector of Katowice School of Technology (Poland)
- Tetyana Nestorenko** – PhD, Associate Professor, Head of the Institute for the Study of Spatial Development, Berdyansk State Pedagogical University (Ukraine)
- Svitlana Omelchenko** – DSc in Education, Professor, Rector of Donbas State Pedagogical University (Ukraine)
- Jana Péliová** – doc. Ing., PhD, Vice-Rector of the University of Economics in Bratislava (Slovakia)
- Volodymyr Sadkovyi** – DSc, Professor, Rector of National University of Civil Protection of Ukraine (Ukraine)
- Tadeusz Pokusa** – Dr, Vice-Rector of the Academy of Management and Administration in Opole (Poland)
- Oleh Semeniuk** – DSc in Philology, Professor, Rector of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (Ukraine)

ORGANIZING COMMITTEE

- Natalia Afanasieva** – PhD, Associate Professor, National University of Civil Defence of Ukraine (Ukraine)
- Nadiya Dubrovina** – CSc, the University of Economics in Bratislava (Slovakia)
- Wojciech Duczmal** – Dr, Vice-Rector of the Academy of Management and Administration in Opole (Poland)
- Stanislav Filip** – doc. Ing, PhD., Vice-Rector of School of Economics and Management in Public Administration in Bratislava (Slovakia)
- Russell Gerrard** – PhD, Cass Business School of City University (UK)
- Vladimír Gonda** – PhD, Professor, Ing., the University of Economics in Bratislava (Slovakia)
- Tetyana Kolgan** – PhD, Associate Professor, Dean of the Faculty for Advanced Studies of Pedagogical Staff, Donetsk Regional Institute of Postgraduate Education (Ukraine)
- Igor Lyman** – DSc in History, Professor, Coordinator of International Relations of Berdyansk State Pedagogical University (Ukraine)
- Tamara Makarenko** – PhD, Associate Professor, Dean of the Humanitarian and Economic Faculty, Berdyansk State Pedagogical University (Ukraine)
- Oleksandr Nestorenko** – PhD, Associate Professor, the Institute for the Study of Spatial Development (Ukraine)
- Aleksandr Ostenda** – PhD, Dean of the Faculty of Architecture, Building and Applied Arts, Katowice School of Technology (Poland)
- Erika Neubauerova** – PhD, Ing., Deputy Dean of the Faculty of the National Economy, the University of Economics in Bratislava (Slovakia)
- Iryna Ostopolets** – Ph.D. Associate Professor, Donbas State Pedagogical University (Ukraine)
- Olga Shevchenko** – PhD, Associate Professor, Deputy Dean of the Department of Physical Education, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (Ukraine)
- Nataliia Svitlychna** – PhD, National University of Civil Protection of Ukraine (Ukraine)
- Slawomir Śliwa** – Dr, the Academy of Management and Administration in Opole (Poland)

**PROBLEMS AND PROSPECTS
OF TERRITORIES' SOCIO-ECONOMIC
DEVELOPMENT**

<i>Олена В. Грищенко.</i> Українська мова у переміщеному вищому медичному навчальному закладі України.....	315
<i>Тетяна В. Жидкова, Вікторія В. Івасенко.</i> Адаптація архітектурного середовища закладів освіти для всіх.....	317
<i>Алла А. Загородня.</i> Шляхи впровадження досвіду Республіки Польща у навчання фахівців економічної галузі.....	319
<i>Олена Г. Зубарева.</i> Інформатизація як організаційна форма навчальної роботи педагогічного вищого навчального закладу.....	321
<i>Олександр В. Коваленко.</i> Перепідготовка гідів-екскурсоводів для роботи з іноземними туристами.....	323
<i>Світлана В. Колонтаєвська.</i> Інноваційна діяльність майбутніх вихователів у сучасному освітньому просторі.....	325
<i>Валентина В. Костіна.</i> Практична підготовка майбутніх соціальних працівників і соціальних педагогів до профілактики дезадаптації учнів в умовах студентського наукового товариства.....	328
<i>Тетяна А. Нестеренко.</i> Занурення студентів у некомфортне середовище як метод активізації навчального процесу.....	330
<i>Вікторія А. Павлова, Валерій І. Сипченко, Ольга М. Сипченко.</i> Цінність освіти в епоху структурних перетворень.....	332
<i>Тетяна В. Паньок.</i> Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх художників-педагогів у контексті розвитку вищої художньої освіти України....	334
<i>Владимир Саенко, Анна Толчева.</i> Управление логистикой педагогического движения в трансформационных схемах образовательных систем.....	336
<i>Світлана І. Семчук, Богдан І. Семчук.</i> Сучасний стан використання інформаційних технологій навчання у дошкільній освіті.....	338
<i>Марія Е. Циганкова.</i> Проблема адаптації першокласників до школи.....	340
<i>Вікторія Т. Чекаленко.</i> Проблеми соціальної роботи у сфері дозвілля.....	342
<i>Людмила С. Шевченко.</i> Нова модель економічної діяльності закладів вищої освіти в Україні.....	344